№ 22 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 17 **1898** ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 17 № 22

ՔՍԱՆՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվան 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐԿԱՅ 1898 ԹՈՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ
(26-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ՓԵՏՐՎԱՐԻՑ «ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ՏՕՆ ԵՒ ՏՕՆԵՐԻՆ ՅԱՋՈՐԴ ՕՐԵՐԻՑ

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը թէ Ռուսաստանում և թէ արտասահմանում 10 ռուբլի է, տասն և մէկ և տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 ռուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարյատինսկայա և Բարօնցովսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են թէ հայերէն, թէ ռուսերէն և թէ օտար լեզուներով: Բառին վճարվում է 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղցածների փողով ռոճիկ են վճարում. Պարսից կառավարութեան տատանումները.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ներսիսեան դպրոցի տարեկան ակտը. Հայոց ներկայացումները Բագւում. Նամակ Մոսկվայից. Նամակներ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Վերջին տեղեկութիւններ. Նամակ Թիւրքիայից. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ԲՈՐՍԱ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Թիւրքիայի ոյժը և թուլութիւնը.

ՔԱՂՑԱԾՆԵՐԻ ՓՈՂՈՎ ՌՈՃԻԿ ԵՆ ՎՃԱՐՈՒՄ

—

Մենք շատ անգամ ենք հրաւէր կարդացել հայ հասարակութեան՝ փող հանգանակել և ուղարկել Կ. Պօլիս՝ Հայոց պատրիարքարանին, հայկական կոտորածներից վնասվածներին և անթիւ որբերին օգնելու և խնամելու համար: Եւ մեր այդ անկեղծ, համակրելի հրաւէրի համար, խոստովանում ենք, այսօր ստիպված ենք խղճահարվել: Բանից դուրս է գալիս, որ Կ. Պօլսի Հայոց պատրիարքարանը, իր այժմեան ղեկավարի, Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանեանի շնորհիւ, ստացված փողերը փոխանակ նպատակին գործադրելու, դրանցով վճարում է պատրիարքարանի պաշտօնեաների, կամ աւելի լաւ է ասել՝ իր ստորաքացեալների ռոճիկները:

Որպիսի՜ անարդարութիւն...

Վերին աստիճանի յանցանք և մի և նոյն ժամանակ վերին աստիճանի անգութ պիտի լինել դէպի անթիւ քաղցածների աղերսանքները, մի այդպիսի ապօրինի, անարդար, մինչև իսկ անմիտ քայլ անելու համար: Եւ երևի Հայոց պատրիարքարանի ղեկավարը այդ բոլոր յատկութիւններով օժտված է, ապա թէ ոչ նա ոչ մի կերպ և ոչ մի դէպքում թոյլ չէր տայ իրան քաղցածների և հալածվածների անունով ստացված փողերը բաժանել պատրիարքարանի պաշտօնեաներին, իբրև ռոճիկ:

Գուցէ մեզ կասեն. «Պատրիարքարանը փող չունի. ի՞նչ անի և ի՞նչպէս կերակրի իր պաշտօնեաներին»: Դա անմիտ պատճառաբանութիւն է: Հայոց պատրիարքարանն ունի եկամուտի շատ աղբիւրներ, և ի միջի այլոց տարեկան մի խոշոր նպաստ օսմանեան պետութիւնից, որը ստանալ քաղաքական յանցանք գործել չէ նշանակում: Եւ եթէ այժմ այդ եկամուտները չեն մտնում պատրիարքարան, այդ պիտի վերագրել Հայոց հոգևորականութեան կատարեալ անընդունակութեան, որի շնորհիւ, ինչպէս Կ. Պօլսում, այնպէս և ամեն տեղ, եկեղեցական գումարները կամ չեն մտնում գանձարան, և կամ եթէ մտնում են՝ փառաւոր կերպով գողացվում և վատնվում են... Միթէ քիչ փաստեր ունենք...

Լինել անհոգ և չը հաւաքել եկամուտները, լինել վախկոտ և չը պահանջել իրան պատկանող նպաստը, լինել անընդունակ և ոչինչ կարգ չը մտցնել եկեղեցական փողերի ծախսարարութեան մէջ, և այդ բոլորից յետոյ վերկենալ և որբերի, գաղթականների կամ հալածվածների փողերը բաժանել մի խումբ մարդկանց՝ իբրև ռոճիկ, կը նշանակի այնպիսի յանցանք գործել, որի նմանը մեր հասարակական կեանքի մէջ շատ քիչ կարելի է գտնել..: Այդ բոլորից յետոյ, հարցնում ենք, միթէ հասարակութիւնը իրաւունք չունի սառչել և նուէրներ չը տալ...

ՊԱՐՍԻՑ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՏԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

—

Պարսից կառավարութիւնը տատանվում է, ինչպէս կամքից զուրկ մի երեխայ: Մի քանի շաբաթ առաջ էր, որ նա պատասխանեց օսմանեան դեսպանին, թէ «հայերը իրանց օրինակելի են պահում Սալմաստում», իսկ այժմ, նոյն դեսպանութեան և նրա աջնտների ինտրիգներին զոհ գնալով, արդէն մարդիկ ուղարկեց Սալմաստ՝ «քննելու հայերի չարժումները», և սպառնալիք կարդաց, թէ որ և է բան նկատած դէպքում, կրակ կը թափի անմեղ հայ շինականների վրա:

Ինչու: Հայերի ո՞ր յանցանքի և հակապետական ո՞ր գործի համար: Ամբողջ չորս տարի է արդէն, ինչ թիւրքաց կառավարութիւնը ձըգտում է իր հայկական նահանգների անտանելի դրութիւնը տարածել Սալմաստի վրա ևս, և եթէ այդ նրան չէ աջողվել, դա միայն պարսից կառավարութեան զգուշութեան և արդարադատութեան շնորհիւն է: Ինչու այժմ պարսից կառավարութիւնը չէ ուզում շարունակել իր զգոյշ և արդար քաղաքականութիւնը, և տրամադրութիւն է ցոյց տալիս՝ հաճոյանալ Բ. Դրան կապրիզներին, որը երբէք ձեռնտու չէ Իրանի պետութեան ներքին խաղաղութեան և հանդարտութեան համար: Դա, մեր անկեղծ համոզմունքով, սխալ քաղաքականութիւն է, և հետևանքները երբէք պատիւ չեն բերի այն կառավարութեան, որը վերջին տարիները ամբողջ արևմուտքի շընորհակալութեան արժանացաւ՝ դէպի իր քրիստոնեայ հպատակները ցոյց տուած արդար հովանաւորութեան համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱԿՏԸ

—

Շաբաթ օր, փետրվարի 14-ին, Ներսիսեան դպրոցը տօնեց իր գոյութեան 74-ամեակը: Վանքի մայր եկեղեցում հիմնադիր Ներսէս կաթողիկոսի յիշատակին կատարված հոգեհանգստից յետոյ, դպրոցի դահլիճում կատարվեց 1896—97 թւի ուսումնական տարվայ ակտը: Հոգաբարձութիւնը, տարվայ տնտեսական մասի տեղեկագրի հետ միասին, ներկայացրեց և իր չորսամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը: Երգեցիկ խումբը, Եկմալեանի ղեկավարութեամբ, երգեց մի քանի եկեղեցական և ազգային երգեր:

Տեսուչ Ս. Բալաեան կարդաց 1896—97 տարվայ ուսումնական մասի բաւական մանրամասն հաշիւը, որից երևաց հետևեալը. տարվայ սկզբում աշակերտների թիւը եղել է 409, իսկ վերջում—539: Աշակերտների մեծամասնութիւնը—

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՈՅԺԸ ԵՒ ԹՈՒԼՈՒԹԻՒՆԸ

III

Կարելի՞ է արդեօք ասել, որ հիւսիսային նահանգների կորուստը և այն կորուստները, որոնց, դէպքերի բերմունքով, էլի կարող է ենթարկվել «հիւանդ մարդը», կազմում են, ինչպէս յաճախ պնդում են, նրա մօտալուտ վախճանի նախերգանքը:

Ֆօն-դեր-Հօլց այդ կարծիքի չէ: «Ինչպէս Անգլիան, ասում է նա, չը ոչնչացաւ՝ չը կարողանալով պահպանել իր երկիրները Եւրոպայի ցամաքի վրա մինչև Լուարա գետը, ինչպէս Ֆրանսիան չանհետացաւ քարտէզից այն պատճառով, որ ստիպված եղաւ հրաժարվել այն սահմաններից, որ նրան տուել էին Լուդովիկոս XIV և Նապօլէօն I, ինչպէս Շվեդիան չը դադարեց քաղաքական գոյութիւնից նրա համար, որ կորցրեց իր Բալտեան նահանգները, վերջապէս ինչպէս Գերմանիան չէ ընկել իր դիրքից այն պատճառով, որ կորցրել է նիզակակիր ասպետների նուաճած երկիրները՝ Լիվօնիան, Կուրլեանդիան, Էստօնիան՝ Ռիգա, Միտավա և Ռեվել քաղաքներով,—այնպէս էլ չէ կարելի ընդունել, որ Թիւրքիան բարոյապէս դադարել է գոյութիւն ունենալուց լոկ այն պատճառով, որ ստիպված է եղել համաձայնվել դանուբեան երկիրների անկախութեանը: Բոլոր ազգերն էլ զօրեղ ազդեցութիւնների տակ տարածել են իրանց ծաւալը աւելի, քան թէ թոյլ են տալիս իրանց իսկական ոյժերը և յետոյ միայն, իրանց զարգացման հետևեալ շրջանում, ստիպված են եղել ամփոփվել աւելի նեղ սահմաններում, և աւելի սահմանափակ հողի վրա նրանք բաւականաչափ ուժեղացել են, այնպէս որ կարողացել են դիմադրել արշաւանքներին և յարձակումներին, մինչև անգամ ամրացնել իրանց զօրութիւնը: Ահա այդ օրէնքին է ենթարկվում նոյնպէս և Թիւրքիան, և նրա ապագան կախված է այժմ նրա կայսրութեան այդ կենտրօնացումից:

Խնդիրը այն է, թէ կարող է արդեօք ընդարձակ օսմանեան պետութիւնը, այդ խարխուլ, ճեղքված, կողոպտված, անպայման թուլացած պետութիւնը փոխվել և դառնալ մի փոքրիկ, բայց ուժեղ և երջանիկ տէրութիւն: Այդ կերպարանափոխութիւնն է ահա, որ կատարվում է Արևելքում, կամ որ պէտք է կատարվի այնտեղ: Իբրեւ դրութեան ուշի ուշով ուսումնասիրութիւնը բերում է այն եզրակացութեան, որ Բ. Դրան այժմեան երկիրները դեռ ևս չափազանց լայնատարած են նրա համար և նրա իսկական վարչական միջոցների համար: Սուլթանին ենթարկված ազգաբնակութիւնը հասնում է 21-ից մինչև 22 միլիօնի, չը հաշւելով Արաբիան և Տրիպօլիսը: Բայց 12 միլիօնից աւելի չեն այն բնակիչները, որոնց վրա ընկնում է զինուորական ծառայութեան պարտաւորութիւնը, և այդ 12 միլիօններիցն է, որ պէտք է դուրս բերել բոլոր զօրքը, որով պիտի ստիպեն յարգել օսմանեան իշխանութիւնը ոչ միայն Բալկանեան թերակղզու վրա և Փոքր-Ասիայում, այլ և հեռաւոր և ընդարձակ Արաբիայում, Հեջազի, Եմենի և Բասրայի ահագին վիլայէթներում, Տրիպօլիսում և Բարկայում, Աֆրիկայի ափերում: Այս բոլոր երկիրները չեն տալիս ոչ մի զինուոր իրանց միջից, բայց պէտք է բռնված լինեն թիւրք բերդապահ զօրքերով, եթէ միայն չեն ուզում այնտեղ տեսնել ապստամբութիւն Փադիշահի դէմ: Այստեղից է առաջանում խաղաղութեան մի գործօն, որը հասնում է համարեա 250,000-ի, չափազանց մեծ թիւ Թիւրքիայի ֆինանսների համար, և չափազանց փոքր՝ ամեն տեղ կարգ պահպանելու համար: Եւ այս արիւնի հարկը ծանրանում է ժողովրդի վրա ամեն անգամ, երբ բռնկվում է որ և է ապստամբութիւն: Այն ժամանակ չարժում են րեդիֆները, որոնք համապատասխանում են մեր ընդհանուր զինուորութեան (ополченіе), որոնց ուղարկում են ամիսներով, երբեմն տարիներով հեռու երկիրներ՝ զրկելով նրանց օգնութիւնից այն ընտանիքները, որոնք ապրում են նրանց ձեռքով:

IV

Եթէ Կրետէն, ինչպէս հաւանական է, անվերջ դիպլօմատիական բանակցութիւններից յետոյ՝ ձեռք բերի իր ինքնավարութիւնը, սկզբում մասնական, յետոյ բացարձակ,—դա կը լինի Թիւրքիայի համար երկրի նուազում, բայց իրօք զինուորական ոյժերի ամրապնդում, որովհետև այն 25 բատալիօնները, որով պէտք է պահվեն այնտեղ պատերազմական պատահարների դէմ, ազատ կը լինեն կայսրութեան պաշտպանութեան համար: Բացի դրանից կրետացի մահմետականները կը գաղթեն Թիւրքիա այն օրից, երբ այլ ևս տէր չեն լինի Կրետէում, և այսպիսով իրանց հետ կը բերեն մի օգտակար տարր դէպի կայսերական երկիրը, ուր դեռ ևս կայ տեղ միլիօնաւոր հպատակների համար, որոնք կարող են կենտրօնանալ սուլթանի գաւազանի տակ: Կարող է պատահել նոյն իսկ, որ Եմենում, Հեջազում, Տրիպօլիսում և Բարկայում թիւրքական գնդերին կը փոխարինէ տեղական միլիցիան, որը բաւական կը լինի ազգաբնակութեան մէջ կարգ պահպանելու համար: Այսպիսով կը կազմվի մեծ ոյժ, որը կարելի կը լինի, Ռուսաստանի հետ եղած պատերազմի դէպքում՝ տեղափոխել բալկանեան կամ կովկասեան սահմանագլուխը:

Կան և ուրիշ միջոցներ Թիւրքիայի զինուորական կազմակերպութիւնը բարելաւելու համար: Մեծ գործ կայ կատարելու Անատօլիայում և Ռումելիայում: Վերին-Ալբանիան մեծ մասամբ նուաճված չէ: Այստեղ կան գաւառներ, որտեղ րեդիֆները լսում են հրամանները միայն այն դէպքում, եթէ իրանք կամենում են: Հայաստանը պէտք է խաղաղացնել. Քրդերը, Քուրդիստանի մի քանի մասերը, Մօսուլի, Բաղդադի, Բասրայի լայնատարած վիլայէթները ոտի են կանգնում շատ յաճախ: Սակայն կարելի է ասել, որ յաճախ չափով հողային կորուստի հետ զուգընթացաբար խստանում է կայսերական իշխանութիւնը ներքին գաւառներում: Ֆօն-դեր-Հօլց կարծում է, որ սուլթանը իր պետութեան զարգացման ուղին պէտք է փնտռի նրանում, որ թողնելով հիւսիսը և արևմուտքը՝ դառնայ դէպի հարաւ և արևելք, մանաւանդ որ մի նոր արաբական խալիֆ, ձգտելով վերականգնել նախկին մահմեդական փայլը՝ սկսում է տարածել իր ստուերը Կ. Պօլսի խալիֆայութեան վրա: Ցամենայն դէպս Արաբիայի այս չարժումը հետևանք է միայն այն անբաւականութեան, որը առաջ է գալիս շնորհիւ Թիւրքիայի քաղաքական թուլութեան և մի և նոյն ժամանակ՝ շնորհիւ Բ. Դրան կամայականութեան և վարչական անընդունակութեան: Արաբական չարժումը, եթէ միայն Իլդիզում ջանքեր անէին, կարող էր յանգել որ և է համաձայնութեան, մի բան, որը կը դիւրացնէն կրօնական դեռ ևս շատ զօրեղ կապերը: Եւ Ֆօն-դեր-Հօլց առանց տատանվելու ասում է. «Ահա այդ համաձայնութիւնը պարտաւոր է իրականացնել օսմանեան պետութիւնը, եթէ նա կամենում է շարունակել իր գոյութիւնը»: «Արաբական աշխարհի և օսմանեան պետութեան անկեղծ համերաշխութեան խնդիրը Թիւրքիայի համար շատ աւելի կարևոր է, քան թէ Մակեդօնիայի, Եպիրոսի, կամ Թեսալիայի հողերի մի չնչին կտորը պահպանելը: Թող չը մոռանան, որ միայն Եմենում կայ 6000 քառակուսի մղոն հող և առնուազն 2½ միլիօն բնակիչ՝ բոլորն էլ իսլամի դաւանութեան պատկանող: Ի՞նչ են դրա հետ համեմատած թիւրք-բալկանեան հողերը՝ 10 անգամ աւելի փոքր մակերևոյթով»:

Հեղինակը աւելացնում է, որ Թեսալիայի պա-

358 հոգի, եղել է Թիֆլիս քաղաքից և Թիֆլիսի նահանգից. մնացածները եղել են մեր գաւառներից, Թիւրքիայից (27 հոգի) և Պարսկաստանից—(5 հոգի): Դպրոցը ունեցել է թոշակաւորներ—52 հոգի, 22-ով աւելի քան անցեալ տարիները, որոնց վրա ծախսել է 4034 րուբլի: Բժշկական օգնութիւն աշակերտներին տրվել է կանոնաւորապէս և դպրոցի բժիշկ Վ. Արծրունին կանոնաւոր կերպով յաճախել է դպրոցը շաբաթը 3 անգամ և քննուել հիւանդներին նոյն իսկ իր բընակարանում. ամենատարածված հիւանդութիւնն եղել է ջերմ և մալարիա: Տարվայ ընթացքում, 74 տարուց ի վեր առաջին անգամ սկսվել է դըպրոցի գրադարանի գնահատութեան գործը. յայտնվել է, որ դպրոցը ունի ընդամենը 3237 հատոր գիրք—14,327 ր. 98 կ. արժողութեամբ: Ուսուցիչների թիւը եղել է 27, որոնցից 59% բարձրագոյն ուսում ստացած: 6-րդ դասատանից աւարտել են 27 հոգի:

Տնտեսական մասի հաշւից երևաց, որ դպրոցը 1897 թւի ընթացքում ունեցել է եկամուտ 65,325 ր. 21 կ., իսկ ծախք՝ 64,167 ր. 36 կ., ուրեմն մնացորդ՝ 1,157 ր. 85 կ.: Անձեռնմխելի գումար զանազան անձերից նուիրած և կտակած 197,068 ր.: Հետաքրքրական էր հոգաբարձութեան չորսամեայ գործունէութեան թէև համառօտ, բայց ամփոփ տեղեկագիրը: Յայտարարելով, որ ներկայ հոգաբարձութեան շրջանը լրանում է այս տարվայ սեպտեմբերին և նա այլ ևս առիթ չը պէտք է ունենայ հրապարակական հաշիւ տալ, հոգաբարձութիւնը բարոյական պարտք էր համարել մի համառօտ գաղափար տալ հասարակութեան իր չորսամեայ գործունէութեան մասին: Ափսոս միայն, որ հոգաբարձութիւնը զլացել էր յայտարարել այդ մասին լրագիրների կամ հրաւէրների միջոցով, և այդ պատճառով հասարակութիւն շատ քիչ կար. նոյն իսկ 10 հոգուց բաղկացած հոգաբարձութիւնից ներկայ էին միայն 2 հոգի, այնպէս որ տնտեսական հաշիւը, հակառակ ընդունված սովորութեան, կարդաց քարտուղարը և ոչ հոգաբարձուներից մէկը: Քանի որ ներկայ հոգաբարձութիւնը այլ ևս առիթ չը պէտք է ունենայ հրապարակական հաշիւ տալ, լաւ կը լինէր, եթէ նա տպագրել տար նոյնպէս և իր չորսամեայ գործունէութեան տեղեկագիրը:

ՀԱՅՈՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱԳՒՈՒՄ

Փետրվարի 7-ին, „Ադրիէն Լըկուվրէր“, դրամա 5 գործ. հեղինակութիւն Սկրիբի և Լեգուվէի.

Դեռ ներկայացումից առաջ բեմին մօտիկ շրջաններում այս դրամի խօսակցութիւնների և բանակցութիւնների առարկայ էր. երկիւղ կար, որ թարգմանութիւնը ձեռք չի ընկնի. ասում էին, որ բեմը թողած մի նշանաւոր դերասանուհի, որի համար յատկապէս թարգմանված է եղել պիէսան, մտադիր չէ յանձնել և այլն և այլն: Եւ այդ բոլոր երկիւղները զուր էին... դժբաղդաբար: Հակառակ դէպքում կը խաղացվէր մի որ և իցէ զգալի արժէք և բովանդակութիւն ունեցող պիէս, որից կը շահվէր և հասարակութիւնը և ինքը այդ օրվայ բենեֆիցիանտը—տիկին Սիրանոյշ: Մի ինչ որ չար ճակատագիր է ծանրացել մեր բենեֆիցիանտների ընտրած պիէսների վրա, եթէ աչքի առաջ չունենանք բացառութիւնները: Բայց երանի ճակատագիրը լինէր մեղաւորը, և ոչ թէ ընտրողների ճաշակը: Ինչ հոգեբանական նրբութիւն և բարձր դրամատիզմ կար Ադրիէն Լըկուվրէրի մէջ, որ նրա ներկայացնելու համար այնքան թախանձում էր մեր տաղանդաւոր դերասանուհին: Դա մի տիպիքական ֆրանսիական մելօդրամա է, առանց մի որ և իցէ խորհրդաւոր մտքի: Նրա բովանդակութիւնը կազմում է մի լոկ էրոտիքական պատահար: Երկու կանայք սիրում են մի և նոյն մարդուն և այդ պատճառով թշնամի են միմեանց. նրանցից մէկը թունաւորում է հակառակորդին, այն էլ հեքեաթային ձևով, վարդի միջոցով: Թէ ինչու համար է այդ կանանցից մէկը ֆրանսիական նշանաւոր դերասանուհի դուրս բերած—անհասկանալի է, որովհետև տաղանդը մի ինքնուրոյն դեր չէ կատարում այս դէպքում և պիէսի դրամատիզմի մէջ իբրև ֆակտոր չէ հանդիսանում, որից կախված լինէր հանգոյցի ծագումը և լուծումը այս կամ այն ուղղութեամբ: Այլ բան է, եթէ տաղանդը լինէր դրամատիզմի գլխաւոր ֆակտորը, այն ժամանակ մենք կունենայինք հոգեբանական նոր լուսաբանութիւն, քանի որ գործող անձը սովորական մարդ չէ, այլ արտասովոր հոգեկան ընդունակութիւն, տաղանդ: Պիէսը զուրկ է որ և է նշանակութիւնից, նոյն իսկ վարքագրական և ժամանակագրական տեսակէտից: Նա չէ պատկերացնում մեր առաջ մի որոշ պատմական շրջան, թէև նրա մէջ մտցրած է և պատմական անձնաւորութիւն: Դրամայի հերոսուհին—նշանաւոր դերասանուհի Ադրիէն Լըկուվրէրին՝ ներկայացրեց տիկին Սիրանոյշը: Տիկնոջ խաղը ուժեղ էր, ինչպէս առհասարակ սուր դրամատիքական դրութիւնների մէջ. բայց նա ցանկալի տըպաւորութիւն չարաւ, որովհետև դերասանուհին խօմ չէ կարող լրացնել տիպի անկատարութիւնը: Գաղափարի կողմից՝ նա պիտի ներկայացնէր մի արտասովոր էակ—օժտված հանճարով, բայց այդ գաղափարը փշրվում է տիպի խակական յատկութիւնների առաջ, որոնք համարձակութեամբ կարող են վերագրվել ամենասովորական կնոջ: Հետեաբար տիկին Սիրանոյշ պիտի սկսէր բարձր տոնով և այդ տոնով ներկայացնէր մի ամենասովորական էակ, որովհետև երկու իրար հակասող տարրերն էլ հեղինակը մտցրել է տիպի բնաւորութեան մէջ: Ինչ տպաւորութիւն կարող է թողնել, եթէ մարդ մի շատ միջակ ռոմանսաւոր արտասանի Համլէտի «Լինել, թէ չը լինել» համապատասխան տոնով: Մօրիս Սակսոնացու դերը պ. Աբելեան խաղաց շատ աջող. բաւական պատասխանատու դեր էր կատարում օրիորդ Վարդիթերը (իշխանուհի դը Բուլյօն). օրիորդի խաղը լաւ անցաւ: Մնացած դերերից կարևոր էր միայն պ. Թուրեանի դերը՝ գլխաւոր րեժիսօրի դերը. հազիւ թէ այդ դերը դերասանի աջող ամպլուայից լինի:

Նախընթաց ներկայացումը,—«Սիւզան և Իմբեր», որը ներկայացրվեց օրիորդ Մարի Հրանոյշի բենեֆիսին, մենք լռութեամբ անցանք, որովհետև եթէ գրէինք նրա մասին, պիտի կրկնէինք այն բոլորը, ինչ որ մինչև այսօր գրել ենք ֆրանսիական մելօդրամների մասին: Այս մելօդրաման զանազանվում է այս տարի ներկայացրած միւս մելօդրամներից նրանով, որ ամենատաղտկալին է:

Ս.

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

Փետրվարի 9-ին

1892 թւին, ինչպէս յայտնի է ընթերցողներին, Մոսկվայում տօնվեց Սմբատ Շահազիզեանի գրական և մանկավարժական գործունէութեան 30-ամեայ յօբելեանը, որի կարգադրիչ յանձնախումբը մինչև ներկայ փետրվարի 8-ը շարունակում էր իր գոյութիւնը և լուծված չէր: Կիրակի օր, փետրվարի 8-ին, յիշեալ յանձնախմբի գանձապահ Յով. Տէր-Յակոբեանցը նիստի հրաւիրելով յանձնախմբի միւս անդամներին (Ս. Մամիկոնեան, Ի. Ժամհարեան, Մ. Բարխուդարեան, Գ. Ջանչեան, Խ. Յովհաննիսեանց, նաև ինքն յօբելեար Ս. Շահազիզեան) յայտնեց, թէ յանձնախմբի ջանքերով հանգանակած գումարը, որ կոչվում է «Շահազիզեան գրականական ֆոնդ», շահեցնելով իր մօտ՝ հասցրել է մինչև 7946 րուբլի 5 կոպէկ: Այդ գումարը պ. Տէր-Յակոբեանցը տուեց յանձնախմբին, իսկ վերջինս իսկոյն և եթ դրեց Ս. Շահազիզեանի տրամադրութեան ներքոյ: Այժմ պ. Շահազիզեանը բանակցում է Թիֆլիսի հայոց Բարեգործական ընկերութեան խորհրդի հետ՝ այդ գումարի գործադրութեան մանրամասնութիւնների մասին, որոնց գլխաւորն այն պիտի լինի, որ մայր գումարը մնայ անձեռնմխելի և նրանից ստանալի տոկոսները տրվեն մեր կարօտ գրողներին ըստ բարեհայեցողութեան Բարեգործական ընկերութեան, որը մօտիկից ճանաչում է կարօտեալներին:

***

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրերով)

Իւրեվ, փետրվարի 14-ին

Մեր գրականութեան անմահ գործիչների մտաւոր հայրենիքից՝ ուղարկում ենք շնորհաւորութիւններ Արծրունու գաղափարների տարածման 25-ամեակի առիթով:

Հայ ուսանողներ

Աղդաշ, փետրվարի 13-ին

Շնորհաւորում ենք անխոնջ աշխատաւորի գործունէութեան 25-ամեակը: Ուրախ ենք ամենօրեայ հրատարակութեան համար: Ցանկանում ենք յաղթութիւն այն մարտնչողներին, որոնց դրօշակի վրա փայլում է Գրիգոր Արծրունու անմոռանալի անունը:

Արշակ Մելքումեանց, Համբարձում Տէր-Կարապետեանց, Յովակիմ Տէր-Զաքարեանց, Մկրտիչ Յովագիմեանց, Փիլիպոս Ղուլեանց, Կարապետ Ստեփանեանց, Ստեփան Մնացականեանց, Ներսէս Յովհաննիսեանց:

(Գօստով)

Թիֆլիս, փետրվարի 12-ին

Շնորհաւորում ենք «Մշակի» ամենօրեայ դառնալը և ցանկանում ենք, որ նա յարատևի շատ քսանհինգ տարիներ, ընթանալով իր անմահ հիմնադրի լուսաւոր և ազատամիտ ուղղութեամբ: «Մշակը» մեր ամենօրեայ պահանջն է, մեր միակ մխիթարութիւնն է. «Մշակը» մեզ կրթել է և կանգնեցրել ճշմարիտ բարոյական շաւղի վրա: Ուրախ ենք նրա առաջադիմութեան համար:

Լ. Մհերեանց, Խ. Բախչէյեանց, Հ. Գօզալեանց, Վ. Բախչեցեանց, Ա. Նազարեանց, Ս. Աւետեանց

Թիֆլիս, փետրվարի 10-ին

Անկեղծ սրտով շնորհաւորում ենք «Մշակի» արդիւնաւէտ գործունէութեան 25-ամեակը: Ուրախ ենք, որ «Մշակը» դարձաւ ամենօրեայ և ձեռքից չը թողնելով ճշմարտութեան պաշտպան մտրակը՝ դուրս է գալիս դէպի աւելի լայն ասպարէզ, աւելի անխնայ կերպով մտրակելու անգութ բուրժուազիային, տգրուկ վաշխառուներին, հասարակութեան ազնիւ զգացմունքները արատաւորող խաւարամիտ ինտելիգէնտներին, ձրիակեր սևազգեստներին և գռեհկազգեստ գայլերին: Այժմ աշխատելու ժամերդ աւելացան, աննկուն «Մշակ», սրիր խոփդ, այն խոպանացած ամայի հողի համար, որը վաղուց փափագում է հերկված լինելու: Հերկիր և ցանիր, առանց տատանվելու. քո ճակատի քրտինքը պատրաստում է քեզ համար առատ հունձ:

Երկաթուղու բանուորներ՝ 44 ստորագրութիւն

Սղնախ, փետրվարի 12-ին

Սրտանց ուրախ ենք՝ լսելով «Մշակի» ամենօրեայ դառնալու բերկրալի համբաւը: Շտապում ենք խորին զգացմունքով շնորհաւորել այդ՝ նրա 25-ամեակի հետ միասին, ցանկանալով «Մշակին» աւելի անխոնջ ույժերով գործել, անցեալի նըման, յօգուտ ազգի, ի լուսաւորութիւն խաւար մտքերի և ի պատիւ անմոռանալի հիմնադրի անմահ յիշատակի:

Սարգիս աւագ քահանայ Տէր-Ստեփանեանց, Մարտիրոս Ղաջարդուղեանց, Եագոր Մէլիք-Նուբարեանց, Գէորգ Սարգսեանց Մելքոն Ափոդեանց, Միքայէլ Եաղուբեանց, Աբգար Տէր-Յովհաննէսեանց, Վարդան Ենիկոլոփեան, Մի-

---

տերազմը սուլթանին տուեց յարմար առիթ՝ թիւրք և արաբական աշխարհի յիշատակած համաձայնութեան համար, որովհետև այդ յաղթական պատերազմը բարձրացրեց Աբդուլ Համիդի զէնքի պատիւը և ապացուցեց, որ նա կարող է դիմադրել իսլամի թշնամիներին: Իսլամը ցոյց տուեց, որ ինքը շատ աւելի ուժեղ է, քան թէ կարծում են Եւրոպայում: Այսպիսով պանիսլամիզմը նորից սկսում է հաւատալ իր ապագային: Չէ կարելի ժխտել, որ այժմ նա ամեն հնար գործ է դնում ամեն տեղ՝ նորից գլուխ բարձրացնելու համար: Եւ Վամբերի բոլորովին չէ չափազանցնում, գրելով, որ Թիւրքիայում, Հնդկաստանում, Փոքր-Ասիայում, Եաւայում, Եգիպտոսում և Ալժիրում պանիսլամական պարբերական թերթերը ձեռք են բերում աւելի և աւելի խոր և մեծ ազդեցութիւն: Այն բոլորը, ինչ որ Եւրոպայում մտածում, ծրագրում և պատրաստում են իսլամի դէմ, կայծակի արագութեամբ հաղորդվում է մահմետական աշխարհի բոլոր անկիւններում, գտնում է լարված ականջներ բազարներում, տարածվում է քարվաններով մինչև Չինաստան, մինչև հասարակածը, մինչև Կապի երկիրը, ուր աւելի ու աւելի արծարծվում ու բացատրվում է...

V

Այս պրօպագանդայի և նրա աջողութեան դէմ, ասում է մեզ անաչառ կերպով Ֆօն դեր Հօլց, կան բազմաթիւ արգելքներ: Նախ՝ կարող է պատահել, որ հին մահմեդական պետութիւնը ստանայ վճռական հարուած՝ առաջ քան նորը կարողանայ կառուցվել: Յետոյ կարող է պատահել՝ որ հէնց նոյն իսկ պանիսլամական շարժման մէջ ծագեն տարաձայնութիւններ և այն համաձայնութիւնը, որը ցանկալի է իսլամի շահերի տեսակէտից Թիւրքիայում և Արաբիայում՝ չաջողվի: Վերջապէս, պանիսլամիզմի աջողութեան և ծաղկութեան կենտրոնը հարաւ տեղափոխելու համար՝ հարկաւոր է իրօք զօրեղ և խելօք ձեռք, հարկաւոր է մեծ միապետ, որը ունենայ ազգային քաղաքականութիւն, չընկնի արկածների ետևից, չը մտածի, թէ միայն գերեզմանը կարող է վերջացնել խնդիրը և չընդունի իբրև օրինակ միջնադարեան սուլթաններին, որոնց ժամանակները վերադարձնելը բացարձակապէս անհնարին է, գուցէ միայն երազով, որը կը լինէր նոյնքան անմիտ, որքան և վտանգաւոր:

Խնդրի այդ պահանջները դիւրին չէ հաշտեցնել Կ. Պօլսի արդի կառավարութեան հետ, որը լոկ կաբինետային կառավարութիւն է՝ բազմաթիւ օղակներով: Աբդուլ Համիդը տոկունութեամբ ղեկավարում է այդ մեքենան թէ վարչական և թէ դիպլօմատիական կողմից, բայց դարձեալ դա մեքենայ է: Աբդուլ Համիդը, ի հարկէ, թշնամի չէ պանիսլամական գաղափարին և նա միշտ գնահատել է այն խորհուրդները, որ նրան տալիս էր այդ ուղղութեամբ Իւսուֆ Րիզա փաշան, որը, երբ կենդանի էր, անդադար աշխատում էր բոլոր մահմետական երկիրների մէջ համաձայնութիւն կայացնել: Միւս կողմից ինքը սուլթանը մշտական անձնական կապեր ունի մահմետական աշխարհի բոլոր կրօնական հոսանքների հետ: Մահդին ունի իր ներկայացուցիչը Իլդիզ Քեօսքում: Բայց միայն ձգտումները բաւական չեն անմիջապէս իրագործելու մի ծրագիր, որի գործադրութիւնը կարելի է սպասել միայն մի քանի սերունդներից...

Աբդուլ Համիդը, եթէ նա մտածէր միայն պանիսլամիզմի աջողութեան մասին, եթէ նա մի թօպէ անգամ իր աչքից չը թողնէր այս նպատակը, իր առաջ կունենար արդէն մի ծանր գործ: Մոռանալով իր դերը Եւրօպայում, որից նա ըստ երևոյթին չէ որոշել հրաժարվել, նա պարտաւոր էր զբաղվել Անատօլիայի նահանգների մտաւոր և նիւթական առաջադիմութեան խնդրով, կարգի բերել այնպիսի կենտրոններ, ինչպէս Բրուսա, Անգօրա, Կօնիա, Ցեզարիա, Դամասկոս, Մօսուլ, Բաղդադ և այլն... Նա պէտք է գրաւէր իր կողմը արաբական նահանգները վարչական կարգադրութիւններով, որոնք բաւարարութիւն տային նրանց գանգատներին և համապատասխանէին նըրանց իղձերին. վերջապէս նա պիտի գրաւէր վայրենիներին դէպի օսմանեան պետութեան գիրկը և աշխատէր հրաւիրելու բոլոր վարչական մարմինները այդ նպատակի համար՝ անթերի կատարելու իրանց պարտաւորութիւնները և յարգելու ուրիշի իրաւունքները:

Բայց այս բոլորից յետոյ էլ՝ դարձեալ նպատակի կէսն անգամ իրագործված չէր լինի: Հարկաւոր է նոյնպէս, և գուցէ ամենից առաջ, բարեփոխել իշխանութեան բուն հիմքը, այն է անդրանկութիւնը (séniorat) և չը պնդել Սալյիդին և Օրխանի տրադիցիաների վրա, որով գահը անցնում է ոչ թէ թագաւորող տոհմի ուղղակի ժառանգին, սուլթանի որդուն, այլ եղբօր որդուն կամ կրտսեր եղբօրը, այսինքն մի պետի, որը արդէն գտնվում է շրջապատողների ազդեցութեան տակ նախ քան իր գահը նստելը, և որը կարող է հակված լինել շրջապատողների կողմը, կամ եթէ չէ ենթարկվում նրանց, կարող է զոհ դառնալ պալատական յեղափոխութեան. վերջապէս—և այս ամենադժուար կէտն է, հարկաւոր է թողնել Կ. Պօլիսը՝ և կայսրութեան մայրաքաղաքը տեղափոխել աւելի դէպի հարաւ: Որովհետև, եթէ ճիշդ է, որ Թիւրքիան Կ. Պօլսին է պարտական իր նշանակութեամբ Եւրօպայում, այդ նշանակութիւնը սաստիկ կը նուազվի այն օրից, երբ Թիւրքիան կը դառնայ ասիական պետութիւն, և նրա վերջին եւրօպական շահերը երրորդական տեղ կը բռնեն: Հարկաւ Կ. Պօլիսը դրանով կը կորցնի պետութեան գլխաւոր քաղաքի նշանակութիւնը, բայց ինքը պետութիւնը և նրա նահանգները դրանով ձեռք կը բերէին իրանց ապագայ գոյութեան ապահովութիւնը:

Այս է ահա այն սաստիկ համարձակ տեսակէտը, որը արծարծում է Ֆօն դեր Հօլց: Նա բոլորովին չէ ծածկում հարցի դժուար կողմերը, բայց նրա կարծիքով դրանով միայն կարելի է ամենայարմար կերպով օգտվել այն ույժից, որ դեռ ևս մնում է Թիւրքիայում, և մի և նոյն ժամանակ այն վտանգների առաջն առնել, որոնց նա ենթակայ է իր թուլութեան շնորհիւ: Այս թուլութիւնը առաջացել է ոչ միայն նրանից, որ պետութիւնից խլել են նրա երկրի մի մասը Եւրօպայում, այլ նրանից, որ նրա մնացած երկիրները չափազանց ընդարձակ են և ցրված, և դժուար է նրանց ամուր պահել մի ձեռքի տակ: Կեանքը շրջանառութիւն չունի պետութեան բոլոր մասերի մէջ: Նա չափազանց ուժգին դիմում է դէպի Կ. Պօլիսը: Արևելքի կամ իսլամի հիւանդութիւնը, ինչպէս ասում է Մուրադ բէյը, ծագել է ծայրահեղ կենտրոնացումից: Ամեն ինչ դարձել է պաշտօնական: Գիտութիւնը, գրականութիւնը, գեղարուեստը, մինչև անգամ ազատութեան և մտաւոր անկախութեան սէրը ստանում է այդ պատուաւոր կնիքը: Այդ պաշտօնական միջամտութիւնը, սկզբում շատ օգտաւէտ քաղաքակրթութեան զարգացման համար, հետզհետէ դառնում է միակ պատճառ բարոյական կատարեալ անկման:

Այդ անկման դէմ՝ բուժարար դարման չը պէտք է սպասել Աբդուլ Համիդից: Բարօն Ֆօն դեր Հօլց, որը սուլթանի պաշտօնեայ է, շատ լաւ գիտէ, թէ ինչ կարող է նստել իրան՝ այդպէս ազատ խօսելը և այն, որ նա մատնացոյց է անում վէրքի վրա, պնդելով, որ Թիւրքիայի փրկութիւնը միայն հարստահարութիւնների անհետանալու մէջը չէ, այլ և այն չարագուշակ (nefaste) մարդու, որը ծածկում է դրանց իր բռնակալ իշխանութեամբ: Սակայն նա շատ պարզ ցոյց է տալիս այդ, երբ հարց է դնում, թէ կը գայ արդեօք մի օր այն «համարձակ վերանորոգիչը», որի մասին մարգարէացել է Ֆուադ փաշան: Եւ նա սպասում է, որ ապագան—անորոշ ապագան, կը պատասխանի այդ հարցին:

Յ. Քոչարեանց

քայէլ Լիանոզեան, Սարգիս Ամիրաղեանց, Սարգիս Տէր-Գրիգորեանց, Սարգիս Վարդանեան, Պօղոս Տէր-Մատթէոսեանց, Սարգիս Տէր-Ղազարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ գրում են Գանձակից, փետրվարի 14-ից. «Այսօր, մօտ ժամը 2-ին, Բագուից Գանձակ եկաւ Վեհափառ Կաթողիկոսը և իջաւ եղբ. Նաբաթեանների տանը: Կաթողիկոսը մնալու է Գանձակ երեք օր և ճանապարհվելու է Էջմիածին փետրվարի 16-ին, երկուշաբթի, գիշերվայ գնացքով:»

Մեզ հաղորդում են, որ Մեծ պասի երկրորդ շաբաթից սկսած՝ վրաց ակտուականների թատրոնում կը սկսվեն Բագուի հայոց դերասանական խմբի ներկայացումները: Խումբը կը տայ ընդամենը ութ ներկայացում՝ շաբաթը երկու անգամ:

Հուչակաւոր «Московскія Вѣдомости» լրագիրը սկսել է պետութեան թշնամիներ տեսնել նոյն իսկ նահանգապետների մէջ, որոնք, նրա կարծիքով, յափշտակում են իրանց տրված արտօնութիւնները և «բարձրագոյն կառավարութեան դէմ» են գնում: Գաւառական մի լրագիր, «Кіевлянинъ», ծաղրելով Մոսկվայի յետադէմ լրագրի այդ նոր գիւտը, ասում է. «Երեւի, «Моск. Вѣдомости»-ի կարծիքով, նահանգապետները, բանալով զեմստվօյի ժողովները, պէտք է ասէին մօտաւորապէս հետեւեալը. «Կրճատեցէք, պարոններ խրատասուներ, ձեր արդիւնաւոր գործունէութիւնը յօգուտ իմ ղեկավարութեան յանձնված նահանգի ազգաբնակութեան. մի վճարէք դպրոցներին, հիւանդանոցներին և օգտակար հիմնարկութիւններին յատկացրած փողերը և ձեր անցեալ ամբողջ գործունէութեան վրա խաչ դրէք: Մանաւանդ մի կոպէկ անգամ մի տուէք ժողովրդական դպրոցների համար, որովհետեւ դա չատ դատարկ բան է և այդ հարցը դեռ այնքան չէ հասունացել, որ պէտք լինէր նրանով զբաղվել:» Մօտաւորապէս հէնց այդ է Մոսկվայի լրագրի ցանկութիւնը:

Վեհարանական «մնակալէզներից» մէկը Թիֆլիսից հետեւեալն է գրում Կ. Պոլսի վարձկան «Բիւզանդիոնին». «Կաթողիկոսի ընդունելութեան մանրամասնութիւններն արդէն ծանօթ են: Միշտ նոյն առոյգ ծերունին է, խօսքերում մէջ նոյն պարզութեամբը, նոյն դիւրասահ ոճովը, թեթեւ դիտողութիւններովը. ձայնին բեկբեկ եւէջը ոչ-խուր հնչում մ'ունի: Իր հակառակորդներն, որք կը կազմուէին հակառակ կուսակցութեան անդամներէ, կը գանգատին իր պարզութեան, լեզուի ուղղութեան և անչահասիրութեան համար. ադով իրենց գործէք չըլլար և լոկ իբրեւ կրօնաւոր մարդ կոչխատի: Հետաքրքիր էինք տեսնել թէ անոր տեղ ամենախորամանկ կղերն ինչ կարող պիտի ըլլար արտադրել եկեղեցւոյն օգտակար: Գոնէ մաքուր անձնաւորութիւն մը իրմէ ցոլացող սպիտակութեան ներքեւ պիտի ծածկէ չուրջը թաւալող կեղտոտութիւնն, և բարձր պիտի պահէ հոգեւորականութեան պատիւն իր հոգեշունչ պատկառանքով:» Հետաքրքրական է իմանալ, «հոգեշունչ պատկառանքն» է ազդել թըղթակցի վրա, թէ ո ր ո վ ա յ ն ա հ ա ճ ո յ մնակալէզութիւնը, որ այնքան սիրում են Էջմիածնի այժմեան փ ա ս տ ա բ ա ն ն ե ր ը...

Փետրվարի 14-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում կայացաւ կօնցէրտ յօգուտ Սօլօլակի ձրի և էժանագին ճաշարանի: Նոյն իսկ մայրաքաղաքներում, որտեղ անհամեմատ չատ կան երաժշտական ոյժեր քան Թիֆլիսում, ընդունված է մեծ պահանջներ չանել բարեգործական նպատակով տրվող կօնցէրտներից, սակայն փետրվարի 14-ի կօնցէրտը, չնորհիւ այնպիսի մասնակցողների, ինչպէս, օր.օր. Դիւմօն, Պապայեան, Տէր-Ստեփանեան և պ.պ. Կամիօնսկի և Դուբինսկի, կարող էր բաւարարութիւն տալ ամենախիստ երաժշտական պահանջներին: Կօնցէրտի բարեգործական նպատակը, հետաքրքիր ծրագիրը և մասնակցողների անունները գրաւել էին անհագին բազմութիւն, որ հազիւ էր տեղաւորվում ժողովարանի դահլիճում, այնպէս որ չատերը ստիպված էին կանգնած մնալ ամբողջ կօնցէրտի ընթացքում: Վերջում տեղի ունեցան պարեր: Պարերից յետոյ, ժամի 3-ին, հասարակութիւնը ցրվեց անկեղծ չնորհակալութիւններ յայտնելով երեկոյթի նախաձեռնող տ. Մ. Ծովեանեանին:

Յայտնի է, որ Ռուսաստան ներմուծվող բամբակը ենթարկված է առանձին մաքսի, որի պատճառով բամբակի գինը բարձրանում է և նրա համեմատ գործարանատէրերի վրա թանգ է նստում այն ճոթը, որ նա պատրաստում է: Պետական խորհուրդը ցանկանալով տարածել մեր երկրի բամբակեղէն գործուածքները Փոքր-Ասիայում, որոշել է էժանացնել նրանց գինը՝ վերադարձնելով այն մաքսը, որ վերցված է եղել այդ գործուածքի նիւթը ներմուծելու միջոցին:

Նախթաքեր հողերի յափշտակութեան դէմ կառավարութիւնը, «Биржевыя Вѣдомости» լրագրի ասելով, հետեւեալ միջոցներն է ձեռք առել: Նա պահանջում է, որ երբ մէկը խնդիրք է տալիս իր հողային սեփականութեան իրաւունքները հաստատելու համար, պէտք է ցոյց տայ կալուածքի տօպօգրաֆիական դրութիւնը, հարեւան սեփականատէրերի անունները, յայտնելով թէ երբ և ինչո՞ւ է՝ առանց պաշտօնական հաստատութեան սկսել օգտվել հողից: Դատարանի նախագահը, ընթացք տալով խնդիրքին, պէտք է նոյն միջոցին նախապէս ուշադրութեան հարեւաններին՝ նշանակելով խնդիրք տալու համար ժամանակամիջոց և ժողովի տեղեկութիւններ դատաստանական, հողաչափական, նոտարական, դատակարգային և այլ հասարակական հաստատութիւններից՝ այդ հողի մասին: Տեղեկութիւնները ստանալուց յետոյ՝ դատարանը կարող է իր նախաձեռնութեամբ քննութիւն նշանակել, վկաներ կանչել, յայտնելով այդ մասին պետական կալուածների տեղական կառավարչին և նշանակելով քննութեան օրը և տեղը: Հողը քննելու միջոցին հրաւիրվում է հողաչափ, որ դատաւորի և վկաների հետ միասին պէտք է պտտի սահմանները և հանի նրա պլանը: Վկաների հարցափորձը պէտք է կատարվի հարեւան սեփականատէրերի կամ նրանց հաւատարմատարերի, նոյնպէս գանձարանի և գիւղական հասարակութիւնների ներկայութեամբ: Վկաները պէտք է հաստատեն, որ խնդրատուն իրապէս հողից օգտվել է, ցոյց տան սեփականութեան ձեւով օգտվելու նշանները, օգտվելու սկիզբը և աւիթը, օգտված տեղի սահմանները ու սեփականութեան անընդհատ և անվիճելի լինելը:

Շաբաթ օր, փետրվարի 14-ին մի խումբ հայ թատրոնասէրներ «Աւճալեան ճաշարանի» բեմի վրա ներկայացրին Սունդուկեանի «Պէպօ» կօմէդիան, ժողովրդի համար: Ներկայացումը անցաւ աջող: Իրանց դերերը լաւ կատարեցին մանաւանդ պ.պ. Բաբուրեան, Գիւլնազարեան և օր. Ղալումեան: Այդ օրը բաւական մեծ բազմութիւն էր եկել տեսնելու հ ա յ ե ր է ն ներկայացումը: Մուտքը եղել է 13 րուբլի:

Փետրվարի 15-ին վերջացան Թիֆլիսի օպերային խմբի ներկայացումները: Ինչպէս լսում ենք, մտադրութիւն կայ կազմակերպել իտալական օպերային խումբ՝ մեծ պասի ընթացքում ներկայացումներ տալու համար:

ԴՈՒԲԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Բիւզոնն գիւղում, անցեալ օրը, մի կռւի ժամանակ, երկու թշնամական կողմերիցն էլ մի քանի մարդիկ սպանվեցին: Սպանել են ծերունի Մալի Վէրդի օղլուն և ծանր կերպով վիրաւորել են նրա միակ որդուն: Գաւառապետը գնաց կռւի տեղը՝ գործի քննութիւնը կատարելու համար:»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Մշակի» մէջ արդէն տպվեց մի պաշտօնական կարեւոր դօկումէնտ, այն է մի գաղտնի շրջաբերական, որ սուլթանը ուղղել էր Փոքր-Ասիայի բոլոր նահանգապետներին, հրամայելով նրանց խափանել բոլոր հնարաւոր միջոցներով եւրոպական հիւպատոսների ձեռքով կատարվելիք քննութիւնը Հայաստանի քրիստոնեաների վիճակի մասին: Այդ շրջաբերականով սուլթանը խ ս տ ա ն ա ր ա ն ա ց ո յ ց հրատարակել բոլոր այն նահանգապետներին, որոնք իր հրամանին հակառակ կը վարվեն: Այդ դօկումէնտը, թէեւ չատ գաղտնի, բայց ընկել էր հայր Շարմըտանի ձեռքը, որը և հրատարակեց իր հանդէսի մէջ և դրանով մեծ աղմուկ առաջ բերեց Կ. Պոլսում և ամբողջ դիպլօմատիկական աշխարհում:

Այդ առիթով ահա ինչ են գրում Կ. Պոլսից ֆրանսիական այդ հանդէսին: «Ձեր հրատարակած գաղտնի հեռագիրը ահագին աղմուկ յարուցեց քաղաքական շրջաններում: Դեսպանատների քարտուղարները և թարգմանները իրար ձեռքից խլում են համարը: Օրվայ նորութիւնն այդ է. ամեն մարդ միւսին հանդիպելիս հարցնում է. «Գիտէ՞ք պալատի այն հեռագիրը, որ հրատարակել է հայր Շարմըտանը»: Հարցնում են, թէ Բ. Դուռը կամ պալատը ինչ պէտք է անեն այդ հրատարակութիւնը տեսնելով: Ամերիկայի Միացեալ Նահանգների դեսպան Անգէլ իսկոյն հեռագրով հաղորդել է այդ դօկումէնտը Վաշինգտոն: Անցեալ օր վեց մեծ դեսպանները խօսել են այդ դօկումէնտի մասին իրանց խորհրդակցութեան ժամանակ: Ոչ ոք չէ կասկածում նրա իսկութեան մասին. հաւանական է, որ մի դիպլօմատիկական գործողութիւն տեղի ունենայ այդ առիթով: Դուք մի թանգագին ծառայութիւն մատուցիք քրիստոնէութեան և քաղաքակրթութեան՝ այդ դօկումէնտը հրատարակելով: Այստեղ ասում են, որ վալիներին ուղղած այդ հեռագիրը այն վառօդն է, որ պալատը պատրաստել է ամեն տեղ Անատօլիայում, որպէսզի, առաջին դէպքում, կ ր ա կ տ ա յ պ ա տ ր ո յ գ ը: Բարեբաղդաբար, դուք այժմ հանեցիք պատրոյգը, որովհետեւ այժմ դեսպանները և հիւպատոսները ծանօթ են գործին»:

«Freie Osm. Post» լրագրին հեռագրում են Կ. Պոլսից, փետրվարի 11-ից, որ Վանի պետական դատարանը 33 մեղադրված հայերից մի քանիսին մահվան պատժի դատապարտեց:

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, փետրվարի 5-ին

Գաւառներէն եկած լուրերը՝ ժողովրդի տնտեսական վիճակը նկատի առած՝ անցեալ տարվան պէս յուսահատական չեն: Իրաւ է, որ ժողովուրդը չէ հարստացել, ոչ ալ այս կերպով իր եկամուտքը չփակելու յոյս ունի, սակայն անօթութենէ ու ցրտէ, ինչպէս կը հաւատացնեն, մարդ չէ մեռած, կամ չատ քիչ: Ամենէն ծանր խեղճութիւնը կը տիրէ Վանայ նահանգին մէջ: Այս օրեր Վանայ ոճրագատ վերաքննիչ ատեանը քանի մը հայեր դատապարտած է մահվան. ասոնք բռնված էին նախորդ տարի պարսկական սահմանագլխէն ներս անցած ատեններին: Մահու պատիժ ի գործ դրված չէ: Ատանայի նահանգին (Կիլիկիա) մէջ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կան ամիսէ մը ի վեր: Կառավարութիւնը կասկածած է, թէ այդ մարդիկ յարաբերութիւն ունին Թելադրիչներու հետ: Գաւառներու մէջ մի պարզ կասկած հերիք է մարդու մը կեանքը ջախջախելու, կամ ընտանիքի մը ապագան փըճացնելու:

Ցարութիւն փաշա Տատեան, ինչպէս գիտէք, ետ առաւ իր հրաժարականը: Մութի մէջ մնաց, թէ ինչպէս գոհացում տուին անոր: Սակայն սա ստոյգ է, որ նա անուանական ատենապետ կը մնայ քաղաքական ժողովին, որուն չի կրնար մասնակցիլ: Աւասիկ երկրորդ անգամն է, որ իր հրաժարականը ետ առնելէ ի վեր կը խոստանայ ժողովին ներկայ ըլլալու ու չի կրնար գալ: Նա ծերացեր, թուլացեր է. նա ֆիզիկապէս ու բարոյապէս անկարող է ժողովին ատենապետելու: Ստոյգը սա է, որ նա իր վերջին հրաժարականով չեչտել տուաւ իր կարեւորութիւնը թէ ժողովրդին և թէ մանաւանդ կառավարութեան առջեւ: Այս քաղաքական ժողով բառածը ամենէն դատարկ, անպէտ ժողովն է պատրիարքարանի մէջ: Նա նիստեր կընէ, որոնք անուանական արձանագրութիւններ կարտադրեն, ուրիշ ոչինչ: Իսկապէս պատրիարքարանի մէջ, եթէ պատրիարքը բան մը կրցաւ ընել, լաւ, եթէ ոչ պատրիարքարանի իշխանութիւնը հաւասար է զերոյի:

Վերջերս լուր տարածվեցաւ, թէ ռուս-թրքական սահմանագլխի վրա ռուս կօզակներու և Թիւրք համիդիէ գնդերու մէջ կռիւ մը տեղի ունեցեր է: Թիւրք թերթերը նախ բոլորովին հերքեցին այդ զրոյցը, բայց երկու օր յետոյ սկսան պարծենալ սապէս. «Մեր համիդիէներ, չնորհիւ վեհափառ սուլթանին, այնքան կանոնաւոր կրթութիւն ստացած են, այնքան քաջավարժ են ու աներկիւղ, որ հիմա կրնան ռուս կօզակներու դէմ դնել և անոնց յաղթել» (!):

Երկու չաբաթէ ի վեր թիւրք լրագիրներու սիւնակները լեցուն են պաշտօնական հերքումներով և անպաշտօն յարձակումներով, որոնց առարկայ են պուլկարական, Վիէննայի, ռուսական, Պարիզի և Լօնտօնի մի քանի լրագիրները: Մէկ կողմէ հերքում, միւս կողմէ յարձակում, այսօր բարեկամական յայտարարութիւն, վաղը թշնամական սպառնալիք: Խիստ հետաքրքրական է մէկ կողմէ Կրետէի կացութիւնը, Պալկանեան թերակղզին անցքերը, անոնց հակազդեցութիւնը թիւրք դիւանագիտութեան վրա, միւս կողմէ երկրին և կառավարութեան տնտեսական ողորմելի կացութիւնը: Ատոնց վրա կը գրենք մի այլ անգամ:

Սուրէն

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թ ա ւ ր ի զ, փետրվարի 8-ին

Մի չաբաթ առաջ Թուրքերի բ ի ս ա բ ե ք ռ ւ մ ի օրը (Հազրաթը Ալիի մեռած օրը) Թաւրիզի ռուսաց հիւպատոս Պետրօվի փոքր երեխաները՝ իրանց ուսուցչուհու հետ և հիւպատոսարանի մի ծառայի ընկերակցութեամբ, ճաշից յետոյ, Գեաղերան անուանված ճանապարհի վրա զբօսնելիս, ենթարկվեցին խիստ անարգանքի ֆանատիկոս պարսիկների կողմից: Թուրքավայել յիչոցներ տեղալուց յետոյ՝ սկսել են քարերով խփել: Ծառան աշխատում է պաշտպանել, բայց Թուրքերը յարձակվում և ծեծում են նրան: Մի և նոյն օրը քարեր արձակեցին մի երկու եւրօպացի վաճառականների վրա ևս: Արդար զայրոյթով լցված պ. հիւպատոսը՝ անմիջապէս տեղի դէպքը յայտնեց նահանգապետ Ամիր-Նիզամին և պահանջեց բաւարարութիւն տալ՝ չարագործներին հրապարակով խիստ պատժի ենթարկելով: Հէնց մի մի և նոյն օրը պարսից կառավարութիւնը ձերբակալեց չարագործների գլխաւորներից վեցին, և չորս օր առաջ՝ չը նայած, որ Ամիր-Նիզամը պ. Պետրօվին խնդրել էր՝ տօների պատճառով մի քանի օր յետաձգել պատիժը, սակայն պ. հիւպատոսի կրկին պահանջման վրա, ճաշից յետոյ, ժամը 2-ին, Գեաղերանի հրապարակում, ուր տեղի էր ունեցել դէպքը, փայտերի կապեցին յիչեալ 6 չարագործներին: Մինչեւ արիւնաթաթախ անելու աստիճան գանակոծեցին նրանց, պարսից բազմաթիւ պաշտօնեաների, ռուսաց հիւպատոսարանի պաշտօնեաների և 2,000-ից աւելի Թուրք և քրիստոնեայ բազմութեան ներկայութեամբ: Գանակոծութիւնից յետոյ չարագործները նորից առաջնորդվեցին բանտ: Առաջին անգամը չէ, որ պարսիկ ֆանատիկոս ամբոխն իրան թոյլ է տալիս համանման խժդըժութիւններ Պարսկաստանում, թէպէտեւ դրա համար չարաչար կերպով տուժում է. բայց «սենն սապօն, խենն խրատ ինչ անի»: W.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թ ա ւ ր ի զ, փետրվարի 4-ին

Սալմաստ մարդիկ ուղարկվեցան կարծեցեալ յեղափոխականներին ձերբակալելու համար: Ուղարկվածների գլխաւորը մի Թըքամօլ պարսիկ է, որ երկար ժամանակ ապրել է Կ. Պօլսում և այստեղ էլ յայտնի է որպէս թիւրքաց կառավարութեան պրօպագանդիստ: Ամիր Նիզամը Սարաճեան վարդապետին հաղորդել է և մի չատ ծիծաղաչարժ լուր. Ուրմիից հեռագրել են իբան, որպէս թէ այնտեղ հաւաքված են մի քանի հարիւր յեղափոխականներ և ունեն երկու թնդանօթ, որ իրանց տուել է պարսից կառավարական մի պաշտօնեայ: Թրքական ինտրիգներ նորից սկսեցին դեր խաղալ Պարսկաստանում: Տեսնենք վերջը ինչ կը լինի:

Հաստատում են որ, Շարաֆ բէյ ողջ է: Ասում են, որ Ճարայի Թամէ աղան փախցրել է Շարաֆի կինը, և նա էլ մեծ պատրաստութեան մէջ է վրէժը լուծելու համար: Թիւրքաց կառավարութեան պահանջման համաձայն ձիաւորներ ղրկվեցան Սալմաստ՝ Ճարայի աղային պատժելու համար: Լուրը հաղորդում ենք վերապահութեամբ: Վ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Times» լրագրի Պարիզի թղթակիցը՝ Գէօրգ իշխանի կանդիդատութեան առիթով ասում է. «Ռուսաստանը, Ֆրանսիան և Անգլիան, Գերմանիայի համաձայնութեամբ, չարունակում են պընդել Գէօրգի իշխանի կանդիդատութեան վրա: Իշխանը պէտք է հրաժարվի իր իրաւունքներից Յոնաստանի գահի վերաբերմամբ և դրանով կը հերքվի այն առարկութիւնը, թէ իշխանին Կրետէի նահանգապետ նշանակելը համահաւասար է կղզին Յոնաստանի հետ միացնելուն, որովհետեւ իշխանը կարող է որոշ հանգամանքներում նստել յունական գահի վրա»:

—Բէլուջիստանում ծագած ապստամբութիւնը անգլիացիների համար նպաստաւոր կերպարանք է ընդունում, որովհետեւ պարսից կառավարութիւնը եռանդուն միջոցներ է ձեռք առել իր սահմանակից նահանգներում ծագած այդ ապստամբութիւնը զսպելու համար: Քիրմանի նահանգապետը 3 վաշտ հետեւակ և 1000 հեծեալ զօրքով գնացել է ապստամբների դէմ:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիական The Review of Reviews» հանդէսի յունվարի համարում տպագրված է պրուսական պրինց Հենրիխի պատկերը հետեւեալ մակագրութեամբ՝

«Գերմանական կայսրի սրբազան անձնաւորութեան աւետարանի առաքեալը զինված բռունցքով:»

Եւ՝ ապա՝

«Այս աւետարանական խօսքերը ես արձանագրել եմ իմ դրօշակի վրա և կը տանեմ ուր որ գնամ:»

*
* *

«Եթէ որ ֆրանսիացիները չը լինէին,—գրում է Բեռլինի տաղանդաւոր հրապարակախօսներից մէկը, աշխարհս աւելի հանգիստ կը լինէր, աւելի էլ օրինաւոր, բայց չափազանց տաղտկալի: Ֆրանսիան ամենադրամատիկական երկիրն է աշխարհումս, որին Աստուած հրամայել է զուարճացնել մարդկութիւնը:»

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԲԵԼԳՐԱԴ, 15 փետրվարի: Լուր է պտտում, որ մտադրութիւն կայ սկուպշչինան արձակել, ապա մարտին նոր ընտրութիւններ կատարել և ապրիլին նոր սկուպշչինա գումարել Նիշում:

ՊՐԱԳԱ, 15 փետրվարի: Սէյմ: Օբէրլանդմարշալը պահանջում է, և ոգևորված բացականչութիւններով Թոյլտուութիւն է ստանում սէյմի կողմից, պատգամաւորութեան գլուխ անցած՝ շնորհաւորութիւն մատուցանել կայսրին, 50-ամեայ Թագաւորութեան առիթով:

ԼՕՆԴՕՆ, 15 փետրվարի: «Daily Mail» լրագրին Սինգապուրից հեռագրում են, թէ Հօնկօնգից ստացված հեռագիրների համաձայն, ֆրանսիական զինուորված ոյժերն ափ իջան Կու-Անչուէվանի մօտ և հաղորդեցին չինացիներին, թէ գիտաւորութիւն ունեն չինութիւններ կառուցանել այնտեղ:

ՊԱՐԻԶ, 15 փետրվարի: Տեղի ունեցաւ մենամարտ ատրճանակներով Դրիւմօնի և Կլէմանսօի մէջ՝ Զօլայի գործի համար ունեցած պօլեմիկայի պատճառով: Հակառակորդները վեց անգամ ատրճանակներ դատարկեցին միմեանց վրա առանց հետևանքի:

ՇԵՐԲՈՒՐԳ, 15 փետրվարի: «Բրիւ» կրէյսէրը հեռացաւ այստեղից՝ միանալու հեռու Արևելքի նաւատորմին:

ԱԹԷՆՔ, 15 փետրվարի: Փետրվարի 14-ին, երբ Թագաւորը, արքայադուստր Մարիայի հետ, կառքով գնում էր Ֆալէրօնից, երկու մարդ, Թագնվելով ճանապարհի վրա գտնվող մի փոսի մէջ, կառքի վրա հրացաններ արձակեցին. առաջին գնդակը կողքից Թռաւ, երկրորդը դիպաւ լէյբ-եգերի ձեռքին: Կառքը արագացնելով իր ընթացքը, սկսեց փախչել: Եղի 7 գնդակներ հետևեցին կառքին, բայց անաջող: Թագաւորը և Թագաւորի աղջիկը աջողութեամբ վերադարձան պալատը: Այդ լուրը մեծ յուզմունք առաջացրեց: Փորձ անողներից մէկը մեխրադոյն գլխարկ ունէր: Թագաւորն ասում է, որ հեշտ կը ճանաչէ նրան: Երկու չարագործներն էլ փախան: Լուրերին նայելով, ոստիկանութիւնը գտել է չարագործների հետքը: Սպանման փորձը պախարակման զգացմունք առաջացրեց ամբողջ Յունաստանում: Ամեն տեղ ցոյցեր են պատրաստում ի պատիւ Թագաւորի:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Փետրվարի 13-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ	. 93	ր. 95 կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ „ „	. 45	„ 95 „
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ „ „	. 37	„ 22½„
Պօլուիմպերեալ	—	„ — „
Մաքսային կուպօնները . . .	. 149	„ — „
Բօրսային դիսկօնտ	. 5	„ 6½%
4% պետական ընտա . . .	. 102	„ — „
4% ներքին փոխառութեան . .	. 101	„ — „
4½% գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի	100⅛„	— „
4½% վլադիկ. գիւղ. հող. բանկի	. 101¾„	— „
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	. 282	„ — „
Նոյնը „ երկրորդ —	. 259	„ — „
5% գրաւ. Թղթ. ազն. կալ. բանկի.	227¼„	— „
5% պետական երկաթուղ. ընտա	. —	„ — „
Պետերբ. քաղ կր. ընկ. օբլ. 5%	. 101⅞„	— „
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացեաները	. 101¼„	— „
Օդեսայի — —	. 100⅝„	— „
Թիֆլիսի — —	. 100	„ — „
Թիֆլիսի կալ. բանկի 6% —	. 102	„ — „
Նոյնը — — 5% —	. 100	„ — „
Քութայիսի կալ. բանկի. 6%	. 102	„ — „
Նոյնը — — 5%	. 100	„ — „

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

—

ԼՕԶԱՆՆ. Ուսանողական «Արմէն» ընկերութեան: Ձեզ «Մշակ» կուղարկվի:

ԼԵՆՔՕՐԱՆ. Պ. Ծատուրեան. Դեկ. 1897 Թւի «Մշակի» № 147-ի պատասխանում ձեզ յայտնված է, որ խնդրած գիրքը սպառված է, առաջարկելով որ յետ ստանաք ձեր ուղարկած 6 րուբլին: Իսկ դուք այժմ էք հարցնում, թէ ինչու գիրքը չէ ուղարկվել: Բարեհաճեցէք յանձնել մէկին, որ յետ ստանայ ձեր փողը. խմբագրութիւնը յանձն չէ առնում պօստով փող յետ ուղարկել:

ՊԵՏՐՕՎՍԿ. Մ. Ցրօյեան. Գաղթականների օգտին ուղարկած ձեր փողի մասին կը տպագրվի իր հերթին, ընդհանուր ցուցակի մէջ:

ԿԻԵՎ. Ա. Մէլիք-Օհանջանեանց. «Մշակի» չորս ամսվայ բաժանորդագինը 4 րուբլի է:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչ՝ ԱՆԴՐԷԱՍ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 1 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ ցերեկվայ 4 ժամին և 1 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 30 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ առաւօտեան 9 ժամ և 15 րօպէին: Բ ա թ ու մ է հասնում երեկոյեան 8 ժամ և 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 3 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԳՈՒԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ գիշերվայ 12 ժամ 6 րօպէին. Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 7 ժամ և 10 րօպէին: Դուրս է գնում ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ՝ երեկոյեան 7 ժամ 55 րօպէին. Բ ա թ ու մ է հասնում առաւօտեան 8 ժամ 28 րօպէին:

Մ ա ր դ ա տ ա ր № 2 գնացքը դուրս է գալիս ԲԱԹՈՒՄԻՑ դէպի ԹԻՖԼԻՍ՝ առաւօտեան 8 ժամ 15 րօպէին: Թ ի ֆ լ ի ս է հասնում երեկոյեան 8 ժամ 34 րօպէին: ԹԻՖԼԻՍԻՑ դէպի ԲԱԳՈՒ է դուրս գալիս՝ երեկոյեան 9 ժամ 34 րօպէին: Բ ա գ ո ւ է հասնում ցերեկվայ 1 ժամ 2 րօպէին:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ա մ ե ն օր, բացի կիրակի օրերից:

Ա Ռ Ա Ւ Օ Տ Ն Ե Ր Ը

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ա. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ—10½—11½ ժ. կանանց և երեխայոց հ., ծաղկի պատուաստումն:

Ջ. Ի. ԲԱՐԱՆԱՍԵԱՆՑ—11½—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—1½—2½ ժ. ներքին, և միզասեռական հ.

Ե Ր Ե Կ Ո Ն Ե Ր Ը

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—6½ ժ.

Ա. Ն. ՇՊԱԿՕՎՍԻ—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբուժութիւն), վեներական և մորթի հ.

Տ. Ի. ՌՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցումը քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

76—150 Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Յանձն ենք առնում ուղարկել պատւիրողներին, գրադարաններին, ուսանողներին, դպրոցներին, այլ և այլ ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՔԵՐ 20—25% զիջումով: Գրադարաններին 30% զիջում: Դիմել՝ Тифлисъ, Г. Арменіану, до востребованія. 1—5

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՑԻ

«Ա Մ Ո Ւ Ր Ի Ն»

ԳԻՆԸ 20 կոպ.

Դիմել՝ ТИФЛИСЪ. Чавчавадзевская, д. Маркарова № 25, կամ Центральная Книжная торговля.

1—2

ԲԺՇԿԱՊԵՏ ՖՐԱՆՑԻՈՒՍ

Մասնագէտ կոկորդային, քթային և ականջային հիւանդութիւնների.

Ընդունում է 5—7 ժամը երեկոյեան, Վելիամինովսկայա փողոց, տուն № 4, Դումայի հանդէպ:

(№ 142) 17—20

Լ ո յ ս տ ե ս ա ւ

ԳՐԻԳՈՐ ԲԱԼԱՍԵԱՆԻ

«ՌՈՍՏՈՄ ԵՒ ՍԱԼՄԱՆ»

Գերմանական ոյժ ունեցող հսկաներ (Թիւրքահայոց ժողովրդական աւանդութիւն) չափական բանաստեղծութիւն, գրված հեղինակի 15 տարեկան հասակում, սրանից 13 տարի առաջ:

ԳԻՆԸ 25 ԿՕՊԷԿ

Դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին կամ հեղինակին այս հասցէով՝ ШУЛАВЕРЫ (черезъ Бѣлый Ключъ) Григорію Баласянцъ. 4—5

ԵՐԱԺԻՇՏ ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆՑԻ

բոլոր հեղինակութիւնները ծախվում են Թիֆլիսում՝ Սուպանաճեանի, Ֆարինայի, Միլիմանեանի և Լանկօյի մագազիններում: Ստանալու համար պէտք է դիմել հետևեալ կերպով, ТИФЛИСЪ, այդ մագազիններից մէկին:

(ե.) 10—10

Մ Ի Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ու Հ Ի

Ուզում է ԱՂԱԽՆՈՒ տեղ ստանալ:

Հասցէն՝ Михайловская улица № 133, во дворѣ.

3—3

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՌԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային կարիքների համար)

ՊՕԼԻՏՈՒՐԱ «ԿԱՅԾԱԿ»: Մի քանի րօպէում նորոգում է հին, անշնորհ, խախտված կահկարասիքը, պիանինօ. րօյալներ, հայելիի և ուրիշ շրջանակներ, արկղիկներ, տփիկներ և այլ յղկած փայտեայ առարկաներ—չը դիմելով ատաղձագործի կամ ողորկողի օգնութեանը: ԳԻՆԸ՝ 1 ր.:

ՏՕԿԱՅԵԱՆ ԲԱԼԶԱՄ—միջոց ոտքի կոշտերից (մօզօլներ), եղունգներից և կաշուէ այլ ուռոյցքներից: «Տօկայեան բալզամը» առողջացնում է ոտի կոշտերը, եղունգները և այլն, ամենակարճ ժամանակում. արմատներով ոչնչացնելով նրանց, նա, սակայն, ցաւ չէ պատճառում: ԳԻՆԸ՝ 60 կ.:

Ծախվում է դեղարարական խանութներում: Գ լ խ ա ւ ո ր պ ա հ ե ս տ ը Բարձրագոյն հաստատված դեղարարական ապրանքների Կովկաս ընկերութեան մէջ, Թ ի ֆ լ ի ս և Բ ա գ ու:

40—50 (№ 76)

Զ գ ու շ ա ց ր է ք կ ե ղ ծ ու մ ն ե ր ի ց

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԲՕՐՆՕ-ՏԻՄՕԼԵԱՆ ՍԱՊՕՆ

Գ. Ֆ. Ի Ի Ր Գ Է Ն Ս

Ոչնչացնում է պեպենները, սևութիւնը, դեղին բծերը, պուկիկները և պուտները և ներգործում է աւելորդ քրտնելու դէմ: Խորհուրդ է տրվում ձեռք բերել, որպէս տաւաքէտային անուշահոտ սապօն, բարձր արժանաւորութեան:

ՈՍԿԷ ՄԷԴԱԼ 1893 Թւի համար:

Կտորի գինը 50 կ., ½ կտորի 30 կ.:

Ծախվում է բոլոր ամենալաւ դեղագործական մագազիններում և դեղատներում:

Գլխաւոր պահեստը ամբողջ Ռուսաստանի համար Գ. Ֆ. Իւգէնսի մօտ Մոսկվայում: Դէպօ, Թիֆլիսում, Ագմուրօվի մօտ, դեղագործական ապրանքների առևտրի կովկասեան ընկերութեան մէջ, Ծուրինօվի և Գրիվնակի, պ.պ. Պոպօվների և Արխատակօվի մօտ:

(№ 76) 11—24

(1 և 15) 2—10

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՌԻՍ-ԳՈՒՏՄԱՆԻ

(Տնային գործածութեան համար)

ՍՄԲԱԿԱՅԻՆ ՁԷԹ, սմբակները պնդացնելու, կակղացնելու և սևացնելու համար: Նա պահպանում է սմբակները ճաքճքելուց և նպաստում է նրանց կանոնաւոր աճման: ԳԻՆԸ՝ 60 կ. և 1 ր.:

ԿԱՇՈՒԻ ՕԾԱՆԵԼԻՔ, կակղացնում է ամեն տեսակ կաշի, պահպանում է նրան խոնաւութիւնից և բորբոսումից, չինում է նրան անթափանցելի և ճկուն. այս օծանելիքը անփոխարինելի է որսորդական և ուրիշ կօշիկների, չուրլէսների, սանձերի, ձիի սարքի, չէմօդանների և ուրիշ կաշուէ առարկաների համար: ԳԻՆԸ՝ 75 կոպ.:

ԹԱՄԲԱՅԻՆ ՍԱՊՕՆ (յատկապէս սպիտակ կաշուց շինած Թամբերի համար): Գործ է ածվում մեծ աջողութեամբ ամեն տեսակ սպիտակ և գունաւոր գոյների կաշի մաքրելու: ԳԻՆԸ՝ 1 ր. 25 կ.:

Ծախվում է դեղարարական և կաշեղէն ապրանքների խանութներում:

Գլխաւոր պահեստը Բարձրագոյն հաստատված՝ դեղատան ապրանքների Կովկասեան ընկերութեան մէջ, Թիֆլիս և Բագու:

(№ 76) 40—50

ՄԻ ՊԱՏՒԱՒՈՐ ՀԱՅ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ԸՆՏԱՆԻՔ

Ցանկանում է որդեգրել հայ լուսաւորչական դաւանութեան պատկանող մի աղջիկ՝ 2—3 տարեկան. ցանկացողները Թող դիմեն «Մշակի» խմբագրատուն, ժամի 10—11-ը:

(ե. հ. չ.) 3—3

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

աշխատութիւն

ԱՐԻՍՏԱԿԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆԻ

Գինը 1 րուբլի:

Վաճառվում է Թիֆլիսում, Կենտրօնական գրավաճառանոցում: (№ 10) 10—25

Ա Զ Գ

Մեծ պասի երկրորդ շաբաթից վրաց ազնուականների Թատրօնում կը սկսվեն

Բագուի հայոց դերասանական խմբի ներկայացումները

Մասնակցութեամբ յայտնի դերասանուհի տիկին ՍԻՐԱՆՈՅՇԻ և յայտնի կօմիկ ԹՈՒՐՍԵԱՆԻ: Խումբը բաղկացած է հետևեալ անձերից. տ.տ. Մելիքեան և Սիրանոյշ, օր.օր. Մարի-Հրանոյշ, Վարդիթեր և Վարդուհի, և պ.պ. Աբէլեան, Ալիխանեան, Արաքսեան, Թուրեան, Մելիք-Յովսէփեան, Յարութիւնեան, Պետրոսեան, Ստեփանեան, Վրոյր և Օհանեան: Ռեժիսսեօր Ալ. Ալյահվերդեան

1—3

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ „Ա. ՓՐԻԴՈՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.“

Խաղատոմսերը ՏԻՐԱԺԻՑ ԱՊԱՀՈՎԵԼՈՒ համար այսուհետև վճարի առնէ՝ մինչև նոր փոփոխութիւնը

1 ր. 20 կ. 2-րդ փոխ. տոմս. 1898 թ. մարտի 1-ի տիրաժի համար.
» — 95 կ. 3-րդ » » 1898 թ. մայիսի 1-ի » համար.

Բացի դրանից առնվում է 15 կոպ. Թղթադրոշմի գին իւրաքանչիւր անդորրագրից: Գրասենեակը չէ ընդունում ապահովագրութիւն հեռագրով և վերադիր վճարով:

(14, 17 և 19) 2—3

ԿԱՎԿԱԶ ՀԻՒՐԱՆՈՑԸ

որ գտնվում է Երևանեան Հրապարակի վրա, այս տարվայ փետրվարի 15-ից անցնում է իմ ձեռքը: Հիւրանոցում ռէմօնտ է կատարվում և նորոգվում է ամբողջ սարք ու կարգը: Բուֆէտը առաջնակարգ է: Յոյս ունեմ յարգելի հասարակութեան բարեհաճ ուշադրութեան վրա:

3—3 Յարգանքով ԱԲՐԱՄ ԲԱՔՐԱՁԷ

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET C-ie

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի նաւագնացութիւն ՄԱՐՍԷՅԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, սկսած յունվարի 25/6-ի չորեքշաբթիից,

Եւ հակառակը՝ Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն և Պօլիս: Մեկնում է Բաթումից՝ չորեքշաբթի, 18 փետրվարի (մարտի 2) ԱՆԱՏՕԼԻ շոգենաւը, նաւապետ ԲԻԱՆԿԻ: Եւ այսպէս շարունակաբար, երկու շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը, ժամը 4-ին ճաշից յետոյ:

Բաթումից Պարիզ ուղղակի հաղորդակցութեան տոմսակներ տրվում են սովորականից պակաս գներով:

Ապրանքների և ճանապարհորդների մասին հարկաւոր տեղեկութիւններ ստանալու համար Թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան գործակատարներին՝

ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ—պ. Վիկտոր դ'Արմօխին, Նաբերէժնայա: ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—պ. Օ. Գ. Բարեկենդանեանին, Սիօնի փող. նախկին Արծրունու քարվանսարա: ԲԱԳՈՒ—պ. Ս. Դիլդարեանին, Կօլիւբակինսկայա հրապարակ: ՆՕՎՕՐՕՍՍԻՅՍԿ—պ. Մելխիօր Հերշենրօդերին: (№ 76) 9—20